

Մակոյն թէպէտ այս ճշմարիտ է, կայ տակաւին մեծ կարօտութիւն այս նշանաբանին: Հարկւր անձոնց իննսուն և ինն յոյժ չափազանց կը խորՀին իւրեանց անձին վրայ: Մի լինիր իննսուն և իննէն մին: Կոչենք այս տարապայման մեծա-մասնութեանէն մի քանին մեր առջեւ: Անգամ մը տեսայ չտփաՀաս գիւղացի մը որ առաջին անգամ կը դիտէր իւր երեսը Հայերւոյ մէջ: Երկար ատեն և ուշի ու-շով նայեցաւ, ըսայ թէ ինչ էին նորա զգացումները՝ թէ իւր երեւակայածէն աւելի թէ նուազ գեղեցիկ թուեցաւ ինքն իրեն՝ ՀՀարցուցի: Մակոյն խորՀե-ցայ թէ, ինչ օրՀնութիւն պիտի լինէր մասին որը ժամեր կը վատեն ամէն

տարի դիտելով իւրեանց դէմքը, և հիւանդութիւն իւրեանց գեղեցկութեան վրայ՝ եթէ երբեք տեսած չլինէին հայելի մը։ Անտարակոյտ նշանակութիւն ունեցող մի իրողութիւն է թէ, Աստուած այնպէս ստեղծած է մեր աչքերը որ թէպէտ կրնանք դիտել այլոց դէմքը չենք կարող նայիլ մեր երեսը։

Բայց այս սնտիւտը միայն մին է իննուուն և իննէն։ Ահա ուրիշ մը որ փոքր դեղարան մը կը պահէ իւր տան մէջ, և անդադար այս կամ այն դեղը կ'առնէ։ Տիկին մը կը ճանչնայի որ ինքզինքը յայտնաբերած է իւր հիւանդութիւնը, և երբեմն կէս դիւրին բժշկող կոչել կու տար։ Անշուշտ նա կու գար և լաւ վարձք կը պահանջէր, և սակայն կը վիսպէր թէ տիկինը բնաւ բան մը չունէր։ Այսպիսիք կը կատարէին միայն դարձիկ իւրեանց բազմաթիւ թափաքներէ և իւրեանց ստամոքսին վրայ խորհելէ՝ և պիտի աղէկնան։

Իննուուն և իննէն բազումք մի ուրիշ կարգի կը վերաբերին։ Եթէ ասոնցմէ մին ձեր տունը դայ բոլոր խօսակցութիւնը կը մենախճածուէ, պատմելով պատմութիւն պատմութեան ետեւէ, իբր թէ ուրիշ գործ չունիս ընելու բայց միայն ունկնդիր ըլլալ։ Եւ նորա բոլոր պատմութիւնները մի միայն հանգամանք ունին, վասն զի ինք է անոնց ամենուն դիւցազնը։ Իւր անձին վրայ այնչափ բարձր գաղափար ունի, որ կը խորհի թէ երբեմն պէտք է զարմանայ թէ Ամենակառողը ինչպէս ստեղծեց զայլոսն հոգնեցող նորա օգնութեան։

Ժամանակ ունինք դիտել միայն մի տիւտար եւս անոնցմէ որ շատ կը նային ինք։ Յոյժ աւելի բարձր տիւտար է այս քան վերջինը։ Այս մարդը իրապէս կ'ուզէ ուղիղ եղանակ ընել և ծառայել Աստուծոյ, բայց միշտ կ'զբաղի քննել իւր շարժումները և զգացումները, և այս սովորութեան վախճանը կ'ըլլայ՝ որպէս պարտի միշտ ըլլալ թախծութիւն, եթէ ոչ յուսահատութիւն։ Մարդ մը կ'ուզէ կատարել բարի գործ մը — զոր օրինակ ազատել ուրիշ մը խեղդուելէ նետելով անոր չուան մը։ Նա կը խորհի չուանին և խեղդուելու վրայ եղող մարդուն վերայ, բայց յայտնի կը խորհի իւր մկանանց վրայ որովք չունեն պիտի քաշուի ի ցամաք։ Նոյնպէս պարտի լինել մեր ամէն պարտականութեանց մէջ, — պարտինք յառաջ երթալ և կատարել զանոնք առանց խորհելու մեր անձին վրայ։ Ծըշմարիտ է թէ կան ժամանակք վասն անձնաքննութեան, բայց այս՝ հանապազօրեայ պարտականութիւն չէ, և մասնաւորապէս պարտինք խոստովիլ միշտ մեր շարժումներէ վրայ խորհելէ։

Երբ կը դարձնենք մեր աչքը բնութեան վրայ, տեսութեան շիջը և ուղեղը կը կատարեն տեսնելու գործողութիւնը առանց մեր հոգածութեան։ Նոյնպէս եթէ մեր խորհուրդները և գործունէութիւնը կ'երթան դուրս այլոց, բարիք ընել նուցա, մեր շարժումներն և մեր հոգեւոր աճումը մեծաւ մասամբ ինքզինքնին պիտի հոգան։ Յիշենք թէ մեք կ'ըլլանք ազատ չենք, այլ ենք մասն մի մեծ ամբողջութեան։ Եթէ մեր աշխարհը կարենար մտնալ իւր դիրքը, և ջանար ամենայն ինչ իւր շուրջը շարժել, եթէ յաջողէր՝ ամէն բան շրջադարձեալ և կործանման մէջ պիտի ձգէր և ինքն իսկ խառնուէր ընդհանուր աւերման մէջ։

Մենք կը վերաբերինք մի վտեմ ընդհանուր բարոյական դրութեան որոյ կեդրոնն Աստուած է, և ստեղծուած ենք օգնել միմեանց սիրոյ և բարեբաւութեան փոխադարձ քարոզութեամբ, մինչ կը շարժինք միասին Նորա շուրջը։

Եթէ կ'ուզենք ըլլալ զուարթ, եթէ կ'ուզենք ըլլալ օգտակար, եթէ կ'ուզենք որ այլք սիրեն զմեզ, անսահման նշանաբանին՝

Նայէ դուրս, և ոչ ինք։

ԱՅՅԵԼՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒՐ ՍՈՒՐԻՎԻԼԻ ՅԱԹԵՆՍ

Թողով առ այժմ տեղեկութիւնը զոր պիտի տանք Աթէնք քաղաքին հոգեւոր վիճակին վրայ, կը հրաւիրենք Աւետարեւրի ընթերցողաց ուղը վերայիւնալ պատուական անձին և հոգաւոր քարոզչին այցելութեան յԱթէնս։ Այս մեծարող անձը, որ ի բնէ Սկովոփոյ կ'ապրէր քաղաքին է, քարոզած է Աւետարանը երկար ժամանակ, այսինքն իբր 47 տարի։ Քառասուն տարի վարած է հովուական պաշտօն իւր հայրենեաց եկեղեցիներէն միայն մէջ, և շատեր ընդունած են ճշմարտութիւնը քարոզութեամբ նորա։ Մեծամեծ եկեղեցիներ հաստատուելն ետքը, իւր եկեղեցւոյն կողմանէ զրկուած է այց առնել ուրիշ երկիրներու, և ամէն տեղ քարոզել Աւետարանը։ Տոք. Սոմէրվիլ շատ երկիրներ և քաղաքներ պտտելն ետքը, այս անգամ իւր որդւոյն և ընկերներէն միայն հետ եկաւ Յունաստան՝ հոն եւս քարոզել Աւետարանը։

Տոք. Սոմէրվիլ շատ ծեր է, այսինքն իբր եօթանասուն և երկամեայ, բայց է առողջ և Աստուծոյ խօսքը քարոզելու եռանդեամբ այնպէս վառեալ, մինչեւ իւր այս խորին ծերութեան ատեն չըջել այցելութեամբ քաղաքէ ի քաղաք քարոզել ճշմարտութեան աստուածատուր պատգամները։ Որովհետեւ զԺողովին է մի ըստ միով յիշել կարգաւ բոլոր քաղաքները որոց այց ըրած է նա, յիշենք միայն, բայց իւր ծննդեան քաղաքին, ուրիշ զլիսաւոր երկիրներն որոց, Աւետարանը քարոզելու գիտաւորութեամբ, այցելութիւն ըրած է 1877ին հետէ։ Այս երկիրներն են, Սպանիա, Միացեալ Նահանգները, Քանադա, Աւստրալիոյ մասը որ կը կոչուի Նոր Զելանդա, Թամանիա, Իրլանդա, Գալիա, Իտալիա, Սիբիրիա, Գերմանիա, Բուսիա և Ալբերիկէ։ Այս երկիրներուն մեծ մասին ժողովրդենէն զոհութեամբ և պատուով ընդունուած է Տոք. Սոմէրվիլ, շատ տեղերէ եւս հրաւիրուած է առանձին զրով։ Թէպէտ, ինչպէս հոս, նոյնպէս ուրիշ շատ տեղեր, քարոզած է թարգմանաւ, ամէն տեղ գտած է մեծ յաջողութիւն։

Մինչ 1880ին կը քարոզէր Սիբիրիա, աւելի քան երեք հազար մարդիկ կու գային երեւմտ յուկնդուութիւն նորա։

Տոք. Սոմէրվիլ տարագրել տուած էր 18 հոգեւոր երգ պարունակող վեց լիջ բաղկացեալ տետրէ մը իբր 2,000 օրինակ, յորոց կը բաշխէր ամէն տեղ բաւական թուով ունկնդրաց յառաջ քան սկսանել քարոզել, և միշտ կը ծանուցանէր կանխաւ քարոզին օրը և ժամը յառաջագոյն լրագրիւններով և կամ կցիլ տալով ծանուցումներ հրապարակաւ պատերու վրայ։

Նոյ. 3/13ին շարժիլ օրը երեկոյեան Տեքսոք ժամուսն հոս, յառաջագոյն ծանուցուած տեղը, ժողովեալ էր ամէն աստիճանէ և կարգէ, եկեղեցականներէ, աղքատութեան գործակալներէ, ուսուցիչներէ և պատուաւոր քաղաքացիներէ այնչափ բազմութիւն, որչափ չէր յաւասարէր։ Տոք. Սոմէրվիլ հոգեւոր երգ մը երգել տալէն ետքը, իւր Յոյն թարգմանին հրամայեց կարգաւ Ա. Կորնթացւոց Ա. 23—31 համարները։ Այս ընթերցումէն ետքը Տոք. Սոմէրվիլ աղբուրութեամբ յիշեց մեծամեծ առաւելութիւնները զորս ունեցան Յոյն ի վա-

ղուց հետէ Քրիստոսնութեան պատմութեան մէջ. Նախ, ըսաւ, Հին Կտակարանը թարգմանուեցաւ կանոն ի Յոյն լեզու, և Նորը գրուեցաւ յետոյ բուն իսկ Յունարէն, Պօղոս առաքեալ ոչ միայն այցելութիւն ըրաւ Յունաստան, այլ եւ իւր թուղթերէն զմանա գրեց Յունաց, և Քրիստոսնութեան առաջին դարերուն մէջ երան Յունաց մէջ սրբութեամբ և գիտութեամբ անուանի ոչ սակաւ անձինք որ մեծ սիրով և նախանձու աշխատեցան ի պայծառութիւն Քրիստոսնութեան, և որ ի կարգին, Այսպէս բանիւրուն քարոզչը պատրաստեց իւր ունկնդիրները լրջութեամբ միտ դնել քարոզչին։ Թէպէտ քարոզը և վերջին աղթութիւն թարգմանով եղան, և պաշտօնը տեւեց մի և կէս ժամ, ունկնդիրք անձանձիր և առանց ներհեղուրութեամբ միտ դնելով քարոզչին, աղթութիւն և երգոց, Տոք. Սոմէրվիլ կարծաղթութիւն ետքը, ծափահարութեամբ շնորհակալութիւն եւս մատուցին նախ։ Բազմութիւնն այնչափ շատ էր, որ շատեր մնացին սրահէն դուրս։

Տոք. Սոմէրվիլ նոյն կիրակին, (նոյ. 4/16,) բնարան դնելով Ա. Պետր. Ա. 8 համարը, Անդղլացւոց ժողովարանը ըսողեց Անդղլերէն. Նոյն ամսոյն 6/18ին այն սրահին մէջ ուր քարոզած էր առաջին անգամ՝ քարոզեալ քարոզեց թարգմանաւ։ Այս անգամ ինք ըրաւ աղթութիւնները զորս թարգմանը կը յեղուր ի Յոյն լեզու։ Բնարանն էր Ա. Կորնթ. Բ. 2 համարը։ Այն օր ժողովուրդն աւելի մեծ բազմութեամբ եկաւ. շատերը վախճալով թէ դուրս կը մնան՝ կանոնաւ գաղով դուռը բացին և մտան ներս, այնպէս որ ոչ սակաւ մարդիկ, եւ սրահին տիրոջ ազնուական ընտանիքը, ժամագրեալ ժամուն գաղով մնացին դուռը։ Իսկ սըրահին մէջ դանուղները խառա յոսնիմատին յակճուս, մինչեւ ի վախճան ունկնդիր եղան քարոզչին լուսութեամբ, և յաւարտիլ պաշտաման դարձեալ ծափաղանելով շնորհակալ եղան քարոզչին։ Տոք. Սոմէրվիլ տեսնելով Աթենացւոց մեծ վախճալը, ունկնդրաց հանգստութեան համար փնտռեց աւելի ընդարձակ տեղ, և յարմարագոյն գտնելով Օտօն կոչուած թատրոնը, հոն տուաւ իւր քարոզչները, որչափ տեսն որ մնաց յԱթէնս։ Նոյ. 9/21ին, Ենայեայ Կր. 1 համարն ընելով բնարան, քարոզեց շատ ազգու և համայն ի կերպով։ Թէպէտ օրն անձրեւոտ էր, անձրեւը չեղաւ ամենեւին արգելք ժողովրդեան մեծ եռանդեան քարոզը լսելու, և այնչափ էր բազմութիւնը որ այն ահագին սրահը եւս լցաւ բազմութեամբ։ Բուն քաղաքին մէջ Տոք. Սոմէրվիլ քարոզեց 12 անգամ, երիցս՝ Անդղլացւոց ժողովարանը, եւ ընկնց՝ Յունաց թարգմանաւ։

Տոք. Սոմէրվիլ քարոզները նման են Պօղոս առաքելոյն և կամ Մր. Մուսիի քարոզներուն։ Այս անձը քարոզեց ըզ-Յիսուս Քրիստոս միայն, և զնա ի խոջ ելեալ. բացայայտ ցուցուց թէ Քրիստոս է մի միայն ճանապարհ իրկութեան։ Տոք. Սոմէրվիլ լեզուն պարզ էր, բայց աղլու. դեղեցիկ նմանութիւններով և բնութենէ առնուած օրինակներով նկարագրեց ճշմարտութիւնը ողբ լրովանդակ։ Բարձր ոճով չխօսեցաւ, չբերաւ օրինակներ առաքեալութեանէ, և ոչ իրիւսոսփայութեան վկայութիւններ, բայց օրինակները զոր կը բերէր՝ բաւական էին ազգու գործել քարոզը և համոզել զամենեւին, այնպէս որ բնաւ քարոզ լսել չուզող մարդիկ անգամ գոհութեամբ եւ լան դուրս։ Դրեթէ չգտնուեցաւ ոք որ չփափաքէր լսել անոր քարոզներն ամէն անգամ։ Անգամ մը հրատարակուած

ծանուցման մէջ փոխանակ այսչի, զըրուած էր սխալմամբ լաւ, բայց և այնպէս մեծ բազմութիւն եկաւ։ Համառօտաւ, Տոք. Սոմէրվիլ վարժ և հմուտ քարոզիչ է, խորհուրդները և խրատներըն հաճոյական և յանկուցիչ։

Թող քարոզները զորս Տոք. Սոմէրվիլ տուաւ յԱթէնս, քարոզեց նաեւ երիցս ի Բիրէա թարգմանաւ։ Մի անգամ միայն, և այն վերջին քարոզն էր, գտնուեցայ ներկայ։ Նաեւ ի Բիրէա մեծ էր ունկնդրաց բազմութիւնը։ Նոյ. 5/0ին ըստ Յունաց Տ. Քալոքոտաքիի եկեղեցւոյն մէջ, Մարկ. Ժ. 9. 34 համարին վրայ ելաւ Տոք. Սոմէրվիլ վերջին քարոզը, ուր ուղղելով իւր խօսքն Աթենացի Աւետարանականաց, ցուցնելէ ետքը թէ իւրաքանչիւր ըստ իւրում կարողութեան ինչ բան կարող էր ընել Քրիստոսի համար, ըսաւ այսպէս. «Ինչպէս եթէ սերմանացանէ մը ցանուած սերմունք չծածկուին հողով, չեն կրնար պտուղ տալ, նոյնպէս եթէ դուք ինչ քարոզուած պատգամները չաղարկէք անոնց որոց քարոզեցի, խօսելով անոնց հետ, և մեկնելով և լուսաւորելով անոնց ինչ որ չեն հասկցած, բոլորը կը մնայ անպտուղ։» Յետոյ յորդորելու և ի փոյթ շարժելու համար եղբայրները՝ յարմար օրինակներ և խրատներ յարեցին ետքը, ըսաւ անոնց. «Կ'ուզէք աշխատիլ. ով որ կամք ունի աշխատել, թող վերցունէ ձեռուները» և իսկոյն բազմութիւնէն շատերը վերցուցին իրենց ձեռուները։

Երանիլ թէ գրիստոս քարոզողներուն ամէնքը քարոզչին այս ողբով և եռանդեամբ։ Կը յուսարեք թէ Տոք. Սոմէրվիլ այցելութիւնն ի Յունաստան պիտի ըլլայ շատ օգտակար։

Այս յօդուածը կարդացող բարեկամաց կ'աղաչենք որ իրենց աղթներուն մէջ մասնաւորապէս յիշեն զՅունաստան, որպէս զի անոնք որ Քրիստոսնայ կը կոչուին՝ ըլլան քրիստոսնայ հոգեով և ճշմարտութեամբ, և ոչ անուամբ և եթէ։

ԲՈՏՈՏՈՒՄ ՍՈՒՐԻՎԻՍԻՍ

ՈՒՐ ԵՒ ԻՆՉՊԵՍ ԿԸ ՅԻՇԵՆՔ

(«Ժողովրդական քիմիական ամսագրի» անուն ինքնին հաստատած)։

Եթէ քննենք շատ կամ մարդու ուղեղը, կը գտնենք զայն բաղկացեալ երկու նիւթէ, մին՝ սպիտակ, և միւրը՝ դուրջ։ Գորշ նիւթը կազմեալ է մանր մանր գլանաձեւ մարմիններէ, որ կը ծածկեն ուղեղին վերին երեսը։ Սպիտակ նիւթը օրմէ կազմեալ է ուղեղին մնացեալ մասը՝ հիւսուած է լարակ լարակ թելերէ որ կը ձգուին ուղեղին մէջ ամէն կողմ մինչեւ անոր երեսին գորշ մասը։ Սպիտակ թելերուն պաշտօնն է հաղորդել աղբուրները զորս գորշ նիւթը կ'ընդունի և կ'արձանագրէ։

Եթէ բանալք ուղեղը, կը գտնենք որ սպիտակ թելերը կ'ամրապնդուին փուռն փուռն՝ իւրաքանչիւր հաղորաւոր թելերէ, և իւրաքանչիւր փուռն կը կապէ մարմնոյն այս ինչ կամ այն ինչ գործարանը ուղեղին գորշ նիւթին մի մասին հետ։ Զոր օրինակ, փուռն մը կու գայ աչքէն և կ'երթայ ուղեղին յետին մասը։ Այսպէս մարմնոյն իւրաքանչիւր մասը կապուած է իւր փուռն ուղեղին այն մասին հետ որում կը վերաբերի փուռնը։ Աչաց փուռնը կ'երթայ միշտ ուղեղին յետին մասը, ահանջաց փուռնը կ'երթայ ուղեղին կողման ստորին մասը, նոյնպէս ուրիշ փուռններ իւրաքանչիւր իւր մասը։

Արդ, առանց արդարացուելու անասնոց ողջ ողջ հերձուրը զոր սովոր են ը-

նեղ ումանը ի բաշկաց, կը դնենք հոս տ-
նոնց փորձերէն ինչ ինչ տեղեկութիւն:

Անգամապէս ըստ մը ու-
ղեղը, զգուշութեամբ հանեցին ուղեղին
երկու կիսագունտին եւս յետին մասը,
և տեսնուեցաւ որ շունը կուրացաւ բոլո-
րովին, թէպէտ անասունը կ'առնուր
տակաւին հոս, ձայն և համ: Երբ ուղե-
ղին միւս մասերն եւս հանուեցան,
խանգարեցան շան հոտառութիւնը և
լսողութիւնը եւս:

Փոխանակ հանելու ուղեղին յետին ե-
րեսն ամբողջ, գննիչը հանեցին ուղեղա-
կին (ուղեղին յետագոյն մասին) միջին
մասը միայն, և թողուցին գորշ նիւթն
անրաճեւ, և տեսնուեցաւ որ շունը պա-
հեց իւր տեսութիւնը, բայց կորոյս
տեսութեան յիշողութիւնը: Սկսաւ չը-
ճանչնալ ուրիշ շուներ կամ մարդիկ զորս
կը ճանչնար յառաջ: Չգնաց ուր սովոր
էր յառաջ երթալ տունը իւր կերակու-
րը: Չէր խուսեր, երբ կը տեսնէր խորա-
գանը, ինչպէս սովոր էր խուսել յառաջ,
բայց երբ կը լսէր խորագանին շաշխնը
կը խուսէր իսկոյն: Սակայն շունը տա-
կաւ ստացաւ տեսութեան յիշողութիւնը.
սկսաւ ճանչնալ իւր տէրը, կը փնտռէր
շուր, երբ կը ծարաւէր, և խոյս կու-
տար երբ կը տեսնէր խորագանը: Տե-
սութեան յիշողութիւնը որ առաջ յա-
տուէր էր ուղեղակին յետին մասին կեդ-
րոնին՝ սկսաւ յառաջ դալ նաեւ արտա-
քին եղբրաց վրայ:

Թեոյոյ յապաւեցին շունը բոլորաճեւ
ուղեղին գորշ նիւթին այն մասին երեսը
որ լսողութեան գործարանն էր ունի
հաղորդակցութիւն, և շունը կորոյս լսո-
ղութեան յիշողութիւնը. ամբողջ սուկե-
լու ձայնին, խորագանին շաշխնան, իւր
խիկ կորեւներուն ձայնին եղաւ անտար-
բեր, թէպէտ սկսաւ տակաւ ստանալ
գարձաւ լսողութեան յիշողութիւնը:

Բոլոր այս փորձերէն տեսնուեցաւ որ
ուղեղին իւրաքանչիւր մասն ունի ընե-
լու մասնաւոր գործ և յիշելու յատուկ
կարողութիւն:

Նոյն արդիւնքը տեսնուած է նաեւ
մարդոյ ուղեղին վրայ, արդարեւ ոչ այն-
պիսի փորձերով որ, իբրեւ բարբարոսա-
կան, չէին կրնար թոյլտուութիւն գրո-
նել, այլ միտ գործելով հիւսնողութեանց
որ երբեմն կը խանգարեն աւելի կամ
նուազ ուղեղին հիւսնուածն այնպէս՝ ինչ-
պէս կ'ընէ վիրաբուժին դանակը, երբ
անասնոյ մը վրայ է փորձը:

Շատ օրինակներ կը պատմուին յիշ-
ողութեան ըստ մասին միայն կորստեան:
Չոր օրինակ, մարդ մը եղաւ յանկարծ
անկարող կարգաւ: Կը տեսնէր գիրքը,
բայց չէր յիշեր անոնց նշանակութիւնը,
որպէս թէ Չինեւնի նշանակութիւնն էին:
Մարդուն տեսութեան յիշողութիւնը
խանգարեալ էր, բայց չարժան յիշողու-
թիւնը չէր վնասուած, այնպէս որ կըր-
նար գրել արագ, թէպէտ չէր կրնար
կարգաւ ինչ որ կը գրէր: Թեոյոյ սկսաւ
սորվիլ ճանչնալ գիրքն իբրեւ վեցամեայ
մանուկ, այսինքն յառաջ բերել տեսու-
թեան յիշողութիւն գորշ նիւթին չխա-
նգարուած եղբր վրայ:

Ուրիշ մարդ մը որ կորոյս տեսութեան
յիշողութիւնը նոյն կերպով չէր ճանչ-
նար քաղաքը ուր ծնած և սնած էր.
տունները, փողոցները, շուկաները կը
գտնէր գծաւորաւ, որպէս թէ անձանթ
քաղաք մը եկած էր: Երբ կը տեսնէր իւր
կնիւր և աղայը, կը ճանչնար զանոնք
անոնց ձայնէն. իւր կերպարանքն անգամ
մոռցաւ, այնպէս որ անգամ մը տեսնելով
իւր պատկերը մեծ հայեւոյ մը մէջ, կար-
ծելով թէ ուրիշ մարդ էր, մէկը զնաց
ճամբայ տալու համար անոր, և հազիւ

հասկցաւ թէ իւր պատկերն էր այն:

Այսպիսի օրինակներ ունինք նաեւ լը-
սողութեան յիշողութիւն կորստեան վրայ
միայն, մինչ ընդհանուր յիշողութեան
կարողութիւնը կը մնար ողջ և առողջ:
Հարկաւոր քննութիւններէ որ եղած
են յետ մահուան այնպիսի մարդոց ու-
ղեղին վրայ որ յիշողութեան որ և իցէ
մասին կորուստը կրած էին՝ տեսնուած է
որ, ուղեղին գորշ նիւթոյն երեսին այն
մասը որ կորուսեալ յիշողութեան կը
պատասխանէ, տկարացած կամ ավտա-
ցած էր:

Կան ուրիշ դաս մը բաներ զորս յիշել
արդարեւ կ'արժէ: Յայտնի է թէ գոր-
ծարան մը որ յաճախ կ'առնուի ի կիր, կը
ստանայ այժ, մինչ այն որ չարկանիւր ամե-
նեւին ի կիր՝ կը բթմանայ և կ'եղծանի:
Արդ, ի ծնէ կոյր և կամ ի տղայութեան
կուրացեալ մարդու ուղեղին յետին մասը,
եթէ բացուի յետ մահուան, կը գտնուի
փոքր և կարկամեալ: Եթէ մարդու մը
անդամներէն մին կորուի, և մարդն ապ-
րի քան տարի և աւելի եւս յետ հա-
ման, անոր ուղեղին այն մասը որ յառաջ
կու տար չարժանն այն անդամին՝ կը
գոտանայ կամ կը թառամի:

Այս յօդուածը գրողին հետեւութիւնն
այն է: Ամէն տեսակ զգացողութիւն և
ամէն տեսակ յիշողութիւն ունի իւր ու-
րոշ տեղը ուղեղին երեսին գորշ նիւթոյն
վրայ: Տեսնուած առարկայից յիշողու-
թիւնը ունի իւր տեղն ուղեղին յետա-
կողմը: Լսուած ձայներու յիշողութիւնն
ունի իւր տեղն հոն ուր են քուռը (գու-
լագ թօղը): իստուած բաներու յիշողու-
թիւնն հոն՝ ուր է ձակաղը: Ուստի սը-
խալ է կարծել թէ յիշողութիւնը մի մի-
այն է, կամ ըսել ընդհանուր կերպով զօ-
րաւոր կամ տկար յիշողութիւն: Ոմն կը
յիշէ տեսնուած բաներ, այլ ոք՝ լսուած
բաներ, դարձեալ այլ ոմն յաջողակ է
այս ինչ կամ այն ինչ չարժանն ընելու,
վասնզի անոր չարժանն յիշողութիւնը
լաւ է. դարձեալ այլ ոք գիւրաւ կը սոր-
վի լեզու: Չայտնի գիտեալ կարեւոր է,
որպէս զի ջանանք զօրացունել մեր տկա-
րագոյն յիշողութիւնը, և ընել զայն հա-
ւասար մեր զօրաւորագոյն յիշողութեան:

ՆԱՍԱԿՆԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԵՆ ԱՐՁԱՎԱՅ ՄԸ

Նոր արթնութիւն մը կը տեսնուի ի
Տաճկաստան: Հացի խնդիրն՝ ծերին
հանգստեան մը խորհուրդն ու յոյսն և
երկոտտարիւն տալագայն բարեօրէն
փափաքն ու իղձն սկսած են մեծ դերեր
խաղալ. այնպէս որ մարդիկ կամաւ փ-
րեւելքն ընդ Արեւմուտս փոխելու և
անհոտն նեղութիւն կրելու յանձնառու
եղած են և կ'ըլլան:

Այժ, բարեկամք, ճշմարտութիւն մ'է
թէ՝ անչարժութիւնը փոստիւն և նե-
խութիւն կը պատճառէ. հետեւապէս ու-
ղեղնութիւն է. բայց միանգամայն ճշմար-
տութիւն է թէ ամէն արթնութիւն կա-
տարեալ իրական և ճշմարտ արթնու-
թիւն չէ: Մեր Տէրոջն ստուած օրինակն
պարզ է թէ «Ամէն մարդ որ ստէն չինել
կ'ուզէ, առաջ հաշիւ կ'ընէ թէ կրնայ լինե-
ցունել»:

Շատ Հայ երկոտտարեք Ամերիկա
գալու համար միտնաբար կը հարցնեն
և ընդհանրապէս «Մի երթաք թշուառ
կ'ըլլաք» պատասխանն կ'ընդունին: Այս
բանն մեզի շատ խորթ թուած է թէ՝ էր
արդեօք մեզ կ'արգելուին իրենց երկիրն
երթալ: Աշխարհ և արթնութիւն բարեկա-
մներս, վերի խօսքն արձագանգն ար-
գէն իրենց բարեկամներէն, որք յԱ-
մերիկա են, լսած են, և ահա այսօր

նոյնն ևս կ'արձագանգեն: «Մի գաք թշ-
ուառ կ'ըլլաք» Ուստի խնդիր կը ծագի
թէ ինչ բան է թշուառութեան կէտն,
աղբիւրն՝ պատճառն:

Պիտ' յիշեմ բառ մը որ պատիկ բայց
կենսական է, և մարդ կուրծեան մեքենային
անտեսանելի անիւն է: Լեզու: Ա՛հ, սիրե-
լիք, մեր երկրին մէջ համբիւն ինչ պատիւ-
կու տանք, կամ համբ մը ինչ աստիճանի
յաջողութիւն կարէ՛ ձեռք բերել: Ազէկ
գիտեմ թէ շատք իրենց ճամբու գրուելն
միայն քանի մը օր առաջ յԱմերիկա գա-
լու խորհուրդն կ'առնեն: Ինչպէս աղայք
երբեմն առաւօտուն քնեքէն ելլելով՝ իրենց
ծնողաց նեղութիւն տալով ուղածնին կը
ստանան, նմանապէս այնպիսիք այն
խորհուրդն ունենալուն պէս կը սկսին
նեղել զծնողս կամ զբարեկամս որք կը
ստիպուին վերջապէս տալ կտոր մը ստակ
և զրկել: Այժ, կը զրկէք զբարեկամ կամ
զբարեկամն ձեր: Բայց ո՛ր և որն է
Գալ ուղեղներէն սմանք յերկրի կը խոս-
տովանին թէ՝ «Լեզու չեմ գիտեր քիչ մը
պիտի նեղուիմ. բայց անոր յանձնառու
կ'ըլլամ»: Ազէկ. բայց խորհեցէ՛ք ընդ
միշտ թէ համբիւն գործ յանձնողն իբր
բարիք կ'ընէ գուրէ՛ շարժեալ. այն ալ
ամէն ատեն չլսատահիր: Անոնք որ
մարդկութեան ու աղնութեան տէր
են ու լեզուն չարմիւրջ եկած են, հոգ
տարին 8-10 լիրա չվառնելուն և տարի
մը երկուք լեզուն չարապալնուն պատ-
ճառաւ անշուշտ հոս 35-40 լիրա տալու
են տարին միայն հացի՝ Ամերիկացոց
հետ տարբեր համար, և ցերեկին զը-
ժընդակ գործերէն ազատելէ ետք իրիկ-
ուան զպրոց երթալու են որ ըլլայ թէ
լեզու ելլեն՝ իբր մարդ երեւին, և ա-
պերձանիկ չլինին:

Օրինակներն աչքիս առջեւ են: Ամե-
րիկա գալ ուղեղներէն այն որ յերկրի
եթէ մէկ ժամ Անգլիերէն լեզուն տար,
պարապը վառնած կը սեպէր. կամ եթէ
իրմէ պզտիկ մը բառ մը հարցունէր իր
աղնութեան զպա՛ծ կը սեպէր. հոս իր
բերնով կ'ըսէ, «Թող լեզուն սորվիմ ինձ
բաւ է»: Ազէկ գիտցէ՛ք դուք որ ատ
բարեկամ ունիք՝ 20, 30 կամ 40 տարե-
կան՝ աղէկ գիտցէ՛ք թէ՝ անոնցմէ շատք
իրենց հագարաւոր նեղութիւններէն
զատ՝ իրիկուններն լսարան երթալ և
քանի մը բառ սորվիլ ստիպուած են,
ուստի կը գոչեն, և եթէ գու, ընթեր-
ցող, մտք կը կարգատ, կարգա՛ս ա հե-
տեւեալն բարձր ձայնիւ, այնպէս որ բո-
լորովիք առարկաներն արձագանգ տան,
թէ՝ «Մի՛ գաք Ամերիկա, թշուառ կ'ըլ-
լաք, եթէ գէթ մաս մը լեզուն պատ-
րաստութիւն տեսած չէք»: Նորէն կ'ը-
սեմ, գոչէ, Լեզուն, Լեզուն, Լեզուն:

Բարեկամք, իրաւ Ամերիկա հարուստ
է և գուք որ կու գաք շուտ կամ ուշ
անշուշտ մաս մը պիտի ունենաք անիւն,
բայց ոչ անիւն: Ստակ շատ կայ բայց
ամէն մէկունն իւր քսակին կամ տու-
փին մէջն է: Երկուններն ոմանք ըսած
էին ինձ թէ՝ «Մեք գիտէինք թէ անմի-
ջապէս ստակ պիտի շահնէք. անմիջա-
պէս գործոյ վերայ պիտի հանեն մեզ»:
Եթէ հագարաւոյ դարն ալ ըլլայ՝ չեմ
կրնար երեւակայել թէ մարդ այնչափ
անձնութեան պիտի ըլլայ որ իւր գործն՝
ան ալ գործոց նուազ ատենն, ուրիշի
մը՝ անհմուտ և անլեզու մէկին տայ և
ինք անգործ կենայ: Գործոյ նուազու-
թիւնն կամ անյաջողութիւն միայն Տաճ-
կաստանի չափականի: Մի խաբուիք,
Ամերիկա եկողին ճակտին վրայ յաջո-
ղութիւն գրուած չէ: Կրնայ ըլլալ որ
մին՝ մանաւանդ լեզու չունեցողն կէս
կամ ամբողջ տարիէ մը ետք գծաւորաւ
հազիւ գործ մը գտնէ: Ուստի գալ ու-

ղեղներուն տկաններուն երկրորդ օղ ըլ-
լայ սա թէ՛ յաջողութիւն ու անշուշտ-
փշա եղբայր են: Կամ ինձ օգնող Հայ բա-
րեկամ մը ունենալու եմ յԱմերիկա կամ
հետս աւելի ստակ առնելու եմ: Շատք
կը խորհին, «Ամերիկա թող լինամ ինչ
կ'ըլլայ թող ըլլայ»: Ոչ, բարեկամ, ոչ.
Եթէ Աստուած Ամերիկայի մէջ հրաշք
կ'ընէ ինչո՞ւ չընէ Տաճկաստանի մէջ:

Սուտ երազներն
Տուն կ'աւերեն:

Ամերիկա քաղաքականացեալ աշխարհ
է: Սորա առաջին նշաններէն մին կը սե-
պեմ Տաճկաստան ճաշակն: Չեմ կրնար ըսել
թէ Ամերիկայի ճակտին վրայ յաջողու-
թիւն գրեալ է, բայց առանց երկրայու-
թեան կըսեմ, Մաթաթէն գրեալ է: Նայէ
աջ ու ձախ կողմը. մաքրութիւն կը տի-
րէ: Մո՛ւտ տուններն, մո՛ւտ խանութներն՝
վեր ու վար լաւ դիտէ. ինչ կը տեսնես,
անշուշտ մաքրութիւն: Դիտէ քովէ գ
անցնող մարդիկն, ոտաց թաթէ մինչ ի
զլուս մաքրութիւն կ'երեւի: Գնա՛ գոր-
ծարան, տես սեւցած միտած մարդիկն.
Կեցիր մինչեւ իրիկունն արձակուրդը,
պիտի տեսնես թէ նոքա որ աղտոտ էին
առանց բժի դուրս կ'ելլեն: Գնա՛ գիշերա-
յին դպրոցը, նոյն գործարաններէն ոմանք
անդ պիտի տեսնես Լորտի կերպարա-
նօք: Մէկ երկու տարի առաջ եկող Հայք
ընդ նորեկս պտտելու կը քաշուին չան-
պատուութեւ մտօք: Ամերիկա գալու
փափաքող, մանաւոր կերպով աչքիդ
առջեւ բեր մաքրութիւն բառն: Նստի՛,
աչքերդ գոցէ՛ և ինչպէս որ տարեկան
պարենիդ վրայ կը խորհիս ասոր վրայ ալ
խորհէ՛ թէ՛ ինչպէս ընեմ որ հիմակու-
նէ այս մասին տարբերիմ, թէ՛ ինչ ստակ
որ վառնեմ լուացքի՝ հանդերձի բնաւ
պարապ չերթար: Տաճկաստան առակն
կ'ըսէ, «Տօգուզ կիթ մէյինսճէ, օն էլէ
կէսմէզ»:

Շատ դրելը ծայր չունի: Ուստի մաք-
րութիւն բառն ծալէ՛ ձեռքիդ մէջ բըռ-
նէ, երբեմն վրան նայէ և գոչէ, Ասո՛ր
համար շատ ծախս պիտի ընէ, չեմ գիտէմ Ա-
մերիկա վառնալի միայն կ'երթա՛: Կրկնէ՛ Մաք-
րութիւն, մաքրութիւն, մաքրութիւն:
Գիտեմ շատեր, թէ՛ հայք թէ՛ միսիո-
նարք, այս բաներուն վրայ խօսած են.
Իմ անոնց արձագանքն թող լինի:

Կան ուրիշ քանի մը կէտեր ալ, բայց
երկար կ'ըլլայ. եթէ շատ հարկ տեսնեմ
եղբն ուրիշ կտորով կրնամ տալ: Միտ-
քըս չէ՛ արգելք կամ պատճառ լինել ու-
մանց Ամերիկա գալուն: Չգուշութիւն-
ներ են, որ եկողք փոխան երջանկու-
թեան թշուառութեան չհասնին: Եթէ
մին գէթ սա երեք պատրաստութիւնք
տեսած կու գայ, անշուշտ կտոր մը հա-
մաթաթէն կ'առնենայ որ ընդհանրա-
պէս մարդն ի յաջողութիւն կը վարէ:
Լեզու ստացէ՛ք որ համբ չմնաք: Կտոր
մը ստակ ունեցէ՛ք որ վեհերոտ չըլլաք:
Մաքուր եղէ՛ք որ կտոր գլուխ չստուիք:

Բարեկամ Հայ երկոտտարութեան
Յ. Գ. ՍԱՆԴԻԿԵԱՆ
Ամերիկա, 1884 զեկտ. 25

Անգլիական նամակատուը կը պահէ
ժողովրդեան աւելցած դրամը, այսինքն
կը կառարէ ինչպիսիք Դրամատան
գործ, և կ'ընդունի փոքրագոյն դուաւոր-
ներ: Ի պա՛հ տրուած դրամը այժմ ա-
ւելի է քան 47,000,000 ոսկի: Անցեալ 4
տարուան միջոցին 1,000,000 նոր անձինք
գրամ բերած են այս անուակին: Նամա-
կատան ինչպիսիք անուակին մէջ ստակ
ունեցողներուն ամբողջ թիւն է այժմ
6,245,940, որոց 1/4 միլիոնը տղայք են:
— Ամերիկայի լրագրիւններն մին կը
տպուի ի վերայ թղթի որ շինուած է
միայն սղոցեալ փայտի փոշիէ:

ՀԱՆԴԻՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Յունի. 22 ըստ Յուն. եւ փետր. 3 ըստ Լուս. 1885.

ՊԱՏԵՐԱՋԱՐ Ի ՍՈՒՏԱՆ

Մեր նախորդ թիւով տեղեկութիւն տուինք Ձօր. Սթուարթի գործարարին Մեհտիւրի բանակին մի մասին հետ ըրած կռոււնք վրայով: Երկու օր վերջը հեռագիր մը եկաւ Գահիրէէ, որ կ'իմացնէր թէ մեծ մասնագետ թիւն կը զգացուէր, վասն զի ուրիշ լուր ստացուած չէր Ձօր. Սթուարթէ: Անկէ ի վեր եկած լուրեր կը ցուցնեն թէ սոյն կռիւը յայտ ստորիկ էր: Ձօր Սթուարթ թողուց 300 մարդ որ պաշտպանեն ի կաքաւոյ դռնուած հո-րերն, և իւր հետ առաւ իւր 1,500 մարդ: Ուրբաթ օրն, յուն. 16, դռան որ թնամիք բանակած էին Ապու Բիւայի զորքուն ջով, իւր 25 միոն հեռու Մէ-թամէէ, որ այս վերջին, ինչպէս յառա-ջագոյն բացատրած ենք, Նեղոս գետին վրայ է Շէնտիի դիմաց: Օրը տարածա-մած ըլլալով չէին կարող նոյն աստիճան-ը դռնով չէին կարող նոյն աստիճան-ը անցնել նոյն ձախ կողմէն, և այն աստիճան-ը թնամիք յարձակեցաւ երկու բռնակի բաժնուած, իւրաքանչիւրը իւր 5,000 մարդով: Պարզապէս թուց առաւելու-թեամբ թնամիք յաջողեցան Անգլիական քառակուսի բանակին մէկ անկիւնը բաժ-նել, և մի քանի վայրկեան գրիւնդիստուն կռուեցան, սակայն Անգլիացիներ անյող-դողք գիւնդերով իւր և անընդհատ հնձող հուրը յետո մղեցին թնամին որ թողուց 800 մեռեալ և ունեցաւ բազում վիրաւոր: Անգլիացիք եւս փոխանակ կորուստ չունենալու, որպէս ծանուց-ուած էր անցեալ շաբթու, կորսնցուցին 9 պաշտօնակալ և 65 զինուոր, և ունեցան 9 պաշտօնակալ և 85 զօրք վիրաւոր, այսինքն առաւել քան իւրեանց բանակին մէկ տասներորդը: Ձօր. Սթուարթ մնաց Ապու Բիւայի հորիւրուն մօտ, և միտք ու-նէր յառաջանալ դէպ ի Մեթամէ, թող-լով պահպանուող գործուր խումբ մը ի պաշտպանութիւն վիրաւորները:

Ապու Բիւայ սպանուածներուն մէջ է Գնդապետ Ֆրէտէրիք Պրենտիսի որ բա-նակին մէջ յոյժ սիրելի էր ամենուն, և որ համբաւուար է իր ընտանիքի մէջ: Նաեւ ճամբորդեց վեհ. Սուլթանին եր-կիրներուն մէկ մասին մէջ, և գրեց գիրք մը որ կը կոչուի «Ի Նուս Երկվարի ընդ Փօքր Ասիայ»:

ԱԶԳԱՊԵՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆ

Յաւաք կը լսենք թէ Աւետարանական ժողովրդեան Երեսփոխանական ժողովն որ ըստ կարգադրութեան վարչական ժողովոյ պիտի գումարէր նոյնմբեր ամ-սոյ մէջ՝ տակաւին լիովին կազմուած չէ, վասն զի գաւառացի ժողովուրդնե-րէն ամենք չեն կատարած իւրեանց ընտրութիւնը: Կ'ուզենք բոլոր մեր ժո-ղովրդոց ուշադրութիւնը շեշտել հրա-ւիրել այս կէտին թէ այսու Աւետարա-նական ժողովրդեան վիճակը յոյժ ցաւալի և փափուկ դրից մէջ կ'ըլլայ: Կը յա-տանք թէ բարեխնամ կառավարութիւնը ընդ հուպ պիտի չնորհէ հրաման Ազգա-պետի ընտրութեան, բայց մինչև այն օր Ազգ. վարչութիւնը պէտք է ժողովրդեան կատարեալ ձեռնադրութիւնը վայելէ՝ որ չվճարելով կարողանայ ժողովուրդին ըն-թացել գործերը վարել, և կառավարու-թեան առջեւ իւր պառաձ գիրքը պա-հել: Սոյն ձեռնադրութեան առաջին և լաւագոյն ապացոյց՝ մանաւանդ այն Պատ. քարոզչաց և Նուիրական կողմնէ-որք ակնատես եղան վարչական ժողո-վոյ կազմութեան այս պիտի լինէր որ եռանդեմբ գործէին ընտրել իւրեանց երեսփոխանները և պատրաստ կենային ամէն օժանդակութիւն մատուցանել նո-ցա ի վարումն ժողովրդական գործոց: Արդ, կ'ըսենք չեղաւ տարակոյտ չուսե-նալով թէ ժողովրդեան ամէն անդամ լաւ կ'ըմբռնէ պարագայից ծանրակիւն հան-դամանքը՝ թէ այս վիճակի դարման տա-նելու համար ժողովրդեան մէջ մի ան-հատ անդամ որ կը կարգաւ գլայ տողեր պարտի ուշիւ մտածել թէ ինչ է ի-բ-պարտը այս գործոյն մէջ բարոյապէս և

նիւթապէս, և պարտի զոհել ամենայն ինչ զայն ի գործ դնելու, որ կատարած լինի իւր պարտքն առաջի Աստուծոյ, և իրաւամբ կրէ մի ժողովրդեան անուն:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Լուս. Հայոց պատր. Տեղապահի ընտ-րութիւնը վաւերացնող Երեսփոխան «պաշտօնութեան» անցեալ երեքշաբթի զրկուեցաւ ի Պատրիարքարան: Նաեւ Գառաւիտի նախարարի փոխանորդ վսեմ. Գեր. Փոխանորդ Հայրն սրով կը հրաւիրէր զնա վարել Տեղապահի պաշտօնն և ձեռ-նարկել Պատրիարքի ընտրութեան: Ըստ այսմ Ազգ. Գաղաքական ժողովը չորեք-շաբթի օր գումարուելով եկեղեցական Համագումար ժողովոյ նախագլուս պատ-րաստած ցանկին հինգ ընտրելիներ պատ-րաստեց որք են՝ Տ. Տ. Վեհապետեան, Իզմիրեան, Բարթոլոմէոս, Նար Պէյ, և Խորէն Աշքեան Գեր. Եպիսկոպոսներ: Յառաջիկայ ուրբաթ օր Ազգ. Երեսփո-խանական ժողովը պիտի գումարի և թէ՛ Բաղ. թէ՛ Կրօն. ժողովոց պատրաստած ցանկերն իւր առջին ունենալով պիտի կատարէ ընտրութիւն Պատրիարքի: Կը մարտնչէ ի սրտէ որ արուել առ Ազգ. Երեսփոխան իմաստութիւն յերկուստ, որ ընտրեն լաւագոյն անձն լինել Հայր և առաջնորդ Ազգին:

—Հազարապետ Թորմըր, զինուորա-կան կցորդ Կ. պոլսոյ Անգլ. դեսպանա-տան, ըստ հրահանգաց Անգլ. Նախա-րարութեան զրկուեցաւ ի Մակեդոնիա որ հոն Թրքաց կողմնէ Պաշտպան վե-րայ ի գործ գրուած անգլիականց զրոյցներու ստուգութիւնը քննէ: Հա-զարապետն իւր գործը կատարած ըլլա-լով, այժմ կը գաղի ի Թեսաղոնիկէ պատրաստել իր տեղեկագիրը:

—Կը ծանուցուի թէ Կ. Պոլսոյ Անգլ. վիսպան դեսպանը՝ Սթուարթ Թորմըր-թըն պիտի չգայ հոս մինչև դարձան վերջերը, վասն զի իւր յաջորդը ազգէ-առաջ պատրաստ չպիտի կրնայ ըլլալ վա-րել պաշտօն ի Սթ. Բիւրոյաւոր:

—Թաքէ իւր յուն. 18/30 թուոյն հետ հրատարակեց գումարու աշխարհա-ցոյց որ կը ցուցնէ Սերասիոյ գաւառին մէջ նոր շինուած և շինուելիք խճուղի-ներն (ֆոթո-էսթ)։

—Սերպիական շողեկաւորքը բանե-ցնող ընկերութիւնը մտադիր է հաստա-տել հասարակաց կառուերու ամենօրեայ երկեւեկութիւն Նիւի. Սերասիոյ մէջ առ-ուր կը հասնի Բուժէլի երկաթուղին: Ե-թէ իր հատարուի այս՝ Կ. պոլսոյ ուղղակի յա-րաբերութիւն կ'ունենայ Եւրոպոյն հետ:

—Յունկար 26ին Օսմանայն ընդունուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Նաւահանգիստը այնչափ սառած է որ մեծապէս արգելք կ'ըլլայ նաւարկութեան, և թէ եթէ ցուրտը շարունակէ երկու կամ երեք օր եւս, Նաւահանգիստը պիտի գոցուի բո-ւրովին:

—Պատրիարքական Տեղապահ Գեր. Տ. Գ. Ռուսուդեկեան անցեալ շաբթի օր Ազգ. Պատրիարքարանի գործակատար Յրէնիկեան Աբրահամ Է-Ֆի. ի հետ կայսե-րական պալատը երթալով իւր շնորհա-կալութիւնն հարգուեց վեհ. Սուլթա-նին: Կ. վեհապետութիւնը կարեւոր գրադմունք ունենալով միայն իւր բարե-ները գրիցեց առ Տեղապահ Հայրն Լախա-ցուց թէ մի քանի օրէն յատկապէս իւր ներկայութեան պիտի ընդունի զնա:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանգո-Չինական պատերազմին որոշ լուր չունինք: Ձօր. Նեկրիէ մտադիր է արշաւել դէպ ի Լանկ Սու, որ Թանքինի հիւսիսային կողմն է, և չէ չափ հեռու լուս. Չինաստանի սահմանագիծէն: Լոք-նան դեպը, որոյ եղբրքն ի վեր պիտի յառաջանայ Ձօր. Նեկրիէ, նաւարկելի է, այնպէս որ գրահաւոր նաւեր պիտի կարենան անոր օգնել:

Յունուարի 6ին օժանդակի զօրք հա-սաւ Գուրպէ ծովապետին ի Բելուէկ, Ֆորմիզա կղզոյն հիւսիսային կողմը: Գաղիացեաց նաւերը բաւական չըլլալով չեն կարողացած լաւ աշտարակ կղզին, այնպէս որ Չինացիք եւս յաջողած են հոն զօրք գրկել: Ծովապետ Գուրպէի նպատակն է գրաւել Բելուէկի մօտ ե-ղող առխտահանքերը և Թամսուէի նաւա-

հանգիստը որ հեռու չէ Բելուէկէ: Երբ գտնեն կատարէ, նաւատորմը պիտի եր-թայ գործել լուս. Չինաստանի եղբրաց մօտ:

—Անցեալ շաբթու ծանուցինք թէ Բորէայի նկատմամբ Չինու և Ճապոնի մէջտեղ ծագած դժուարութիւնը կար-գադրուած էր: Այսպէս յօժարակամ ի-րաւարտեց ըլլալով սոյն երկու տէրու-թիւնը մեծ իմաստութեամբ գործեցին: Նոցա իւրաքանչիւրը ուրախ պիտի ըլլար աչք ըլլալ Բորէայի թերակղզոյն, և չկայ անոնց մէջ այնպիսի սէր որ արդե-ւէր զանոնք պատերազմէ:

Բորէա սահմանակից է Չինու, և նե-ղուցը որ կը զատէ զՃապոն Բորէայէ՝ միայն 180 միոն լայն է: Ուստի այս եր-կու տէրութեանց թէ՛ միմեկին թէ՛ միմեկին փափաքելի պիտի համարէր գրաւել սոյն թերակղզին, և եթէ միմեկն չըլլար, իւ-րաքանչիւրն արդէն զայն գրաւած պիտի ըլլար:

Բայց բաւական իմաստուն են ըմբռ-նելու թէ՛ պատերազմ մի իրենց երկու-քին եւս օգտակար չպիտի ըլլայ: Գա-ղիա պիտի ուրախ ըլլար դաշնակից ըլ-լալ Ճապոնի հետ ընդգէմ Չինու, բայց այդ պարագային մէջ հաւանական է թէ Ճապոնի պիտի թող արուէր կռուոյն մեծ մասը կատարել, և Գաղիա պիտի քաղէր մեծագոյն օգուտն: Նաեւ Բորէա հիւ-սիսային արեւելեան կողմէն սահմանա-կից է Ռուսական Ասիայ: Վերաբերուող որ Ռուսոյ գլխաւոր նաւահանգիստն է Խաղապական ուղիանոսին վրայ, միայն 55 միոն հեռու է Բորէայի սահմանա-գիծէն, և կան նաւահանգիստներ ի Բո-րէա զորս Ռուսիա ուրախ պիտի լինէր գրաւել: Ուստի Չինու և Ճապոնի հա-մար ուղիղ քաղաքականութիւնն է չտալ տեղի պատճառանոց որ Եւրոպական տէ-րութիւնն մը միջամտէ:

—Մօտերս դէպք մը պատահեցաւ ի Գաղիա որ պատճառ պիտի լինի ստոր-նացնել Գաղիական արքայադատութեան յարգն յայտ այլ ազգաց:

Իւր երկու տարի առաջ Մորէն անուն մարդ մը հրատարակութիւններ ըրաւ որով կ'առաւարտէր զՏիկին Հիւկ, որ Գաղիոյ Ազգային ժողովոյ անդամներէն միոյն գեղեցիկագէտ կ'ըլլէ: Սակայն Մո-րէնի փաստարանը օրինական ինչ ինչ հնարներով յաջողեցաւ նորա վճիռը յապաղեցնել, մինչև որ Տիկին Հիւկ դատաւանք իւր ձեռքը առաւ: Պարտ էր ըսել թէ առաջին դատաւանքն ե-տեւ Տիկին Հիւկ ստացած էր ամենք, այնքան վատթար լեզուով գրուած որ պաշտպանութեան չէր կարելի կարգաւ դա-նոնք ի դատաւանքին, սակայն սպա-ցուցեալ չէր թէ Մորէն էր զանոնք գրո-ղը, թէպէտ Տիկին Հիւկ բնականապէս կ'ենթադրէր թէ նա էր:

Ուստի Տիկին Հիւկ լրջաբար գրաւոր տորճանակ մը գնելով, սպասեց զինքն անպատուողին, և մինչ նա կ'անցնէր նորա առջեւէն մտնելու դատարանի սե-նեակը, պաղարկեալութեամբ կրակեց մի քանի անգամ անոր վրայ: Խեղճ թշուա-ռականը տաան օր ստորիկ տանջուե-լէ ետեւ մեռաւ: Անկէ հետէ նորա սպանիլը զգուժ չցուցուեց, և կը յայտարարէ թէ այդպէս լաւ չգաւր: Ընդհակառակն թէ՛ նա եւ թէ՛ նորա այլը կը պարծին այս սփայ վրայ իւր գովաստից արժան գործ: Այլը եւս փա-մանակաւ մարդ մը սպաննեց մեռաւ փա-տութեամբ իրեն գէմ անորդալից լը-րագրական յօդուած մը հրատարակած լինելուն համար: Սոյն գործեր թերեւս արգիւնք են անասունաժողովեան զոր երկրքին եւս կը գաւառեն, և նոցա չեն աւելի արժանի մեր ուշադրութեան քոն ուրիշ որ և է ոճրագործը, թէպէտ Մ. Հիւկ Գաղիոյ օրէնսդիրներէն մին է:

Սակայն տիրապոյն կէտն այս է թէ, Տիկին Հիւկ դատուեցաւ և սպառ ար-ձակուեցաւ: Տարակոյտ չկար թէ նա էր սպանողը և թէ նախնապէս մտադրած էր այնպէս ընել, որպէս յայտնի է ստեա-նին վճռէն որ Տիկին Հիւկ վճարէ 2,000 ֆրանք Մորէնի հօր, նորա որդին սպա-նած ըլլալուն համար: Դատարանը յոյժ խոնեալ էր երբ վճիռ արձակուեցաւ, և ժողովրդեան ցոյցերէն յայտնի էր թէ ամենքը համակիր էին ամբաստանեղոյն, և նա իւր ազատման օրէն ի վեր անթիւ շնորհաւորութիւններ ստացած է, և ամե-նայնիւ օրուան դիւցազնուէին դարձած է:

Ինչ ցաւալի ցուցիչ է այս հանրային զգացմանց վիճակին և օրինաց տկարու-թեան ի Գաղիա: Եթէ մէկ մի անհատ ինք պիտի որոշէ օրէնք և ինքզինքը կարգէ դատաւոր և գահճի, առ ինչ կը ծառայեն օրէնք: «Միայն յետո ընկրկիլ է այս ի բարբարոսութիւն», «Այս վճիռ կը վա-ւերացնէ դրութեանց ամենավտանգա-ւորն», «Գաղիա պարտի նկատուել արտա-քայ քան զսահմանաքաղաքակրթութեան», «այսօրիկ են Անգլիական թերթ երու դի-տողութեանց մի քանին»:

—Յունուար 15 կիրակի օրն ընտրու-թիւն մը տեղի ունեցաւ Գաղիոյ ծերա-կուտին մի մասին վերակազմութեան հա-մար: Արդիւնքը յոյժ նպատաւոր եղաւ Հանրապետականաց, որ 22 տի ու շահե-ցան: Բազում երեւելի Պոնապարեան և Միսայեանական ընտրելիք մերժուեցան, յորս կը գտնուի Տը Պրոկիլ դուքը որ ժամանակաւ նախարարութեան գլուխն էր: Յայտնի կը թուի թէ յայտմահատ ոչ թէ Հանրապետականը և Միսայեանականը պիտի մրցին, այլ, Չափաւորական և Ար-մատական Հանրապետականը: Եթէ այս վերջինք յաղթեն դժբախտութիւն պիտի ըլլայ, և, բնական յետաշնորհութեամբ, կրնայ յառաջ բերել վերահաստատու-թիւն միապետութեան:

—Անգլիական կառավարութիւնը հա-ւանած է Գաղիոյ հակառակորդներուն՝ նկատմամբ Եգիպտական ելեւմտից՝ նուազ բարեփոխում:

—Յունուար 24, շաբաթ օրն, երեք մեծ պայթում տեղի ունեցաւ ի Լոնտոն, երկուքը Ուեսթմինսթըրի պալատը, և մին Լոնտոնի Աշտարակը: Բազում անձինք վիրաւորեցան, և զարմանք է որ կենաց մեծ կորուստ չեղաւ, նկատելով որ շա-բաթ օրեր թէ պալատը և թէ Աշտարակը բաց են ժողովրդեան համար:

Պալատան մէջ եղած պայթումներէն մին տեղի ունեցաւ ստորերկրայ մատ-րան մէջ, եւ միւսը մեծ արահիյն մէջ որ կը կոչուի քաւը, որմէ կը մտնուի սենեակը ուր Երեսփոխանական ժողո-վոյ նիստերն կը գումարին: Բարեբախ-տաբար մատրան մէջի պայթումը պա-տահեցաւ միւսէն իւր երեք վայրկեան առաջ, զոր քննելով բազմ գտնուող ժողո-վուրդը գուրս խուժեցին ինչ ըլլալը հաս-կընալու համար:

Աշտարակին մէջ, որ գլխաւորապէս պատմական յիշատակ մի է, պայթումը եղաւ զինուց սենեակին մէջ ուր կը պահ-ուին նախնի թագաւորաց զէնքերն և այլ հետաքրքրաւոր հուշարձաններ:

Բաւական կորուստ եղաւ երկու տեղ-եաց մէջ եւս, բայց չէնք որ չհաստատեցան:

ՎԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յուն. 25ին նախկին կռուէն յոյժ աւե-լի սոսկալի ճակատամարտ մը տեղի ունե-ցաւ ի Մէթմէնէ Ձօր. Սթուարթի բանակին և ապստամբաց մէջոց: Ըստ իրաց Սու-տանցիներէն 3,000 հոգի սպաննուած և վիրաւորուած են, և Անգլիացիք ունին 104 մեռեալ և 209 վիրաւոր: Կ'ըսուի թէ Ձօր. Սթուարթ ինքն եւս ծանրա-պէս վիրաւորուած ըլլալով գնդապետ Ուիլսոն կը հրամայէ բանակին:

Կը պատմուի նաեւ թէ մինչ ապստամբ կը ջանային դիմադրել Ձօր. Սթուարթի, կորտոն զօրավոր Ռարդուֆ պահպան զօրաց հետ Շէնտիի վրայ իջաւ իւր շո-գենաւերով և քաղաքը աւերեց: Յայտ-նի չէ թէ այս լուր ո'րչափ ստույգ է, սակայն եթէ ճշմարիտ է հաւանական է թէ մինչ Ձօր. Լըւ Հիստին կը յառա-ջանայ Պերպլերի վրայ, չոգենաւերը Սթուարթ և կորտոն զօրավորաց մար-դոցմով պիտի յարձակին Պերպլերի վրայ Հարաւէն:

Լընտոն թայմը կը համարի թէ Սու-տանի պատերազմին դժուարագոյն մա-սը կատարուած է:

ՄՍԱԿԻ ԳԻՆԵՐԸ	
Յունուար 24/25, 1885	
Գոմարիք:	9. 7 Բուժ. երկ. բաժին 46.
ԳՐԱՄ. Փաճ. Լրան 100է	
Մեքիսիլ:	108. Բուսիլ բոլ 90.45
Թորպարաւ:	3200 Նաքրլեմ 87.28
Մեքիսիլ:	99. Գրիսիլ 51.20
Պեւիլ:	102.35 Աճգլ. իրա 140.20
Արքիլ:	102.35 Մանէր քորպարաւ 8.55

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Խմբագիր ձ. Ք. ԿրիԳ
ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Գ. ՊԱՂՏԱՆԻԱՆ (ԱՐՄԵՆԻԱ)
Չապագաճըր, Յակոբեան խան, 45